

IRODALOM.

Értesítőink. Már a harmadik háborús év képét tüntetik fel az 1916/17. iskolai évi értesítőink. A háború pusztító és sorvasztó munkája az iskolák életén is meglátszik. Újabb és újabb nehézségeket, szinte legyőzhetetlen akadályokat gördít az igazgatóságok elébe. Nem elég, hogy a kellően berendezett és felszerelt intézetet könyv és szertáiraival és bennlétével együtt nélkülözni kell s helyette összezsufoltan és segédeszközök nélkül kell végezni a mindennapi munkát, hanem a tanulók élelmezése, a fűtés és világítás is mind nagyobb gondot okoz.

A külső nehézségek mellett még súlyosabbak a lelki állapotok. A tanárokat a megélhetés ezerféle gondja, a ruházkodás és táplálkozás nagy kérdései tartják állandóan lekötve. Ezek rabolják idejüket s emésztik energiájukat. A tanulók figyelmét a harci zaj tartja lekötve. Egy része állandóan ott van lelkileg a harctereken, hol apja vagy testvére vérzik, a másik rész pedig a saját besoroztatásának a-gondolatával van elfoglalva.

Az 1916/17. iskolai év különösen súlyos válság elé állította intézeteinket. Az oláh betörés az ország minden részébe szétszórta ifjúságunk nagy részét. Intézeteink a tanévet hónapokkal későbbre kezdhették meg. Részint élelmezési okokból, részint a mezei munkáért a rendesnél korábban zárták be. Így a tanév nagy mértékben megrövidült.

Ilyen viszonyok között a siker és az előhaladás mértékét nagyon le kell szállítanunk. A fejlődés jeleit, a szebb jövőt ígéro kezdeményezések megalapozását, magasabb célok kitűzését s ezeknek nyomait hiában keressük az értesítőkbén. Sőt elismeréssel kell adóznunk a vezetőségeknek, ha a súlyos viszonyok között fegyelmi és tanulmányi tekintetben a nagyobbfokú visszaesést sikerült föltartóztatni s a színvonalat úgy a hogy megtartani. Az egyes intézetek évi működését röviden a következőkben ismertetjük az Értesítő alapján :

1. *Kolozsvári kollégiumunk* értesítőjét *Gálfi Lőrinc* dékán és *dr. Gál Kelemen* igazgató szerkesztették. Előbbi a teológiai akadémiáról, utóbbi a főgimnáziumról és az elemi iskoláról szóló részt. Egészen stilszerűnek tartjuk, hogy a *Fekete Gábor* éles vonásokkal megírott nekrológja éppen az Értesítő homlokára került. Mert a néhai érdemes főgondnok halála csakugyan nem csupán egyik

vagy másik intézetnek, hanem összes intézményeinknek s egész egyházunknak vesztesége. Iskoláink együttesen nagy kegyelettel fogják őrizni emlékét.

a) A teológiai akadémia Értesítőjét *Csifő Salamon* tanárnak „A szöszéki beszédről” tartott felolvasása nyitja meg. Olyan tárgy ez, amelyet nem lehet eléggé és elégszer hangsúlyozni. Az igehirdetés központja a mi istentiszteleteinknek. Valóban nem közönyös az egyházra, hogy milyen alakban hirdetik lelkészeink az igét. De mi mégis a beszéd lelkére és szellemére helyezük a fősúlyt. Ezért nekünk az értekezésnek az a része tetszik a legjobban, mely a lelkeszi felelősség érzetét hangsúlyozza. Ez valóban több értékkel bír, mint minden külső forma és szabály ismerete. A tanév megnyitása november 4-én történt, bezárása pedig május 26-án volt. A hallgatók száma 15. Sajnos, az I-ső évfolyamnak egyetlen hallgatója sem volt. A tanév a már ismert háborús keretben folyt. Ennek tulajdonítható, hogy a tanárok jegyzeteinek a kiadása szünetelt. A tanári karban változás nem történt. Beléptek az orsz. tanári nyugdíjintézetbe. A teológiai szakkönyvtár részint ajándékozás, részint vétel útján szép gyarapodást mutat. Az önképzőkör *Győrfi István* tanár vezetése és *Sófalvi Domokos* elnökle mellett eredményesen működött. A hallgatók különböző címeken mintegy 15.000 kor. segélyt élveztek. A pályázatok eredménye silánynak mondható.

b) A *főgimnáziumban* az iskolai év november 3-án nyílt meg s hét hónapig tartott. Az internátus, konviktus elhelyezése, valamint a tantermek most is a régi célszerűtlen és zsúfolt helyiségekben voltak. A megelőző háborús évekhez mérten haladás az, hogy az önképzőkör megkezdte működését. Ugyancsak megkezdődtek a szépírási tanítása és az oráció-gyakorlatok. *Márkos Albert, dr. Borbély István, dr. Á. Kiss Ernő* és *Gálffy Zsigmond* tanárok még mindig katonai szolgálatot teljesítenek. Ellenben *Pálffy Márton* szabadságoltatván, ez évben folytathatta tanári működését. A tanárok helyettesítették hadbavonult társaikat, résztvettek a tanulók mezei munkájának irányításában s nem csupán gyűjtöttek a hadicélokra, hanem maguk is jövedelmök 1%-át ilyen célra adták. A tanulók is folytatták a gyógynövény- és fémgyűjtést. Katonáink részére tábori lapok és hírlapok gyűjtése is eredményesen folyt. A tanulók mezei munkája is gyümölcsöző volt, amennyiben 1266,98 koronával gyarapította a hadiárva tanulók javára tett alapot. A tanulók egészségi, fegyelmi és valláserkölcsei állapota általában jó volt. Gyakorlatba vétetett a köztemetőben nyugvó jeleseink sírjának gondozása a tanulók által. Ösztályvizsgálatot tett összesen 291 tanuló, akik közül 168 volt unitárius vallású (57,73%). A tanulók ösztöndíjak, segélyezés, jutalmak és pályadíjak címen 27.849,46 korona anyagi támogatásban részesültek.

c) Az *elemi iskola* tanéve szeptember 16-tól június 9-ig tartott. A tanítás a helybeli leányiskolában folyt. Nagy veszteség ez

iskolára a *Régeni Áron* eltávozása, ki 20 évi buzgó és eredményes működés után Árkosra ment állami tanítónak. Az *Értesítő* elismerő, meleg szavakban emlékezik meg róla. Helyette *Nagy Józsefné* tanított. A tanulók száma 94, kik közül 44 volt unitárius.

2. A *székelykeresztúri főgimnázium* *Értesítőjét Pap Mózes* igazgató szerkesztette. Ő írta benne a következő cikkeket: „Oláh invázió és iskolánk“, „Emléksorok I. Ferenc József apostoli királyunk Ő Felsége emlékének,“ „Üdvözlő sorok IV. Károly apostoli király Ő Felségének, új királyunknak,“ „Emlékül Fekete Gábor unitárius egyházi főgondnoknak“ és „Arany János emléke.“ Ezt az intézetünket közvetlen közelről fenyegette az oláh betörés veszedelme. Azonban hős katonáink vitézsége éppen Sz.-Keresztur határában megállította és visszatértette az elbizakodott ellenséget. *Pap Mózes* igazgató ébersége pedig megőrizte az újonnan épült szép intézetet minden a háborúval kapcsolatos rongálástól. De ha nem szenvedett maga az épület, annál többet szenvedett benne a tan- és nevelésügy. A menekülés miatt a tanév csak december 6-án nyílt meg és tartott június 23-ig. 10 tanár végezte a tanítást, mivel *Gálfalvy Sámuel* és *Péter Lajos* hadifogságban vannak. A tanári kar nagy nehézségekkel küzdött és nagy áldozatokat hozott az intézet érdekében. Egy-egy tanár 22—30 órát vállalt. A tanulók szorgalmát, előmenetelét a háború megbénította, de vallási és erkölcsi tekintetben visszaesés nem volt. Mezőgazdasággal is foglalkoztak s jövőre a tervszerű gazdálkodás mellé méhészetet is szándékoznak berendezni, amelyhez már miniszteri támogatást is kaptak. A tanulók összes száma 240 volt, akik közül 134 (55·83%) unitárius. Különböző címeken 10.914 korona anyagi támogatásban részesültek.

V. A.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az **Apponyi két törvényjavaslatának** aktuálitása és lapunk redukált terjedelme miatt *A valláspedagógia alapkérdései* és *A bibliakritika és a gyakorlati lelkipásztori működés* c. cikkeink folytatását most nem adhatjuk, a miért olvasóink elnézését kérjük.

Iparos tanulók Otthona. Az *Aranyosvidék* címen Tordán megjelenő politikai és társadalmi hetilap jan. 26-iki 4. számában *Kötelességeink* c. vezércikkében a háborúban sokat vérzett székelység jövő sorsával foglalkozik. Felhívja a város polgárságának figyelmét arra az egyházban már régebben felvetődött gondolatra, hogy a volt gimnázium épületében iparos tanulók részére Otthont kellene teremteni, kéri e tervhez készségüket és támogatásukat. Az épület meg van, a megszervezés költségeit az egyház, állam és a különféle humanitárius egyesületek kiteremtik. Csak lelkes és fáradhatatlan kitartásra van szükség az alkotásban. Mert az Otthon szervezése kötelesség az elesett székely hősökkel szemben s a nemzet újjáépítésének nagy feladatában egy kis tényező. A gondolat szép, nemes; hazafias nemzetépítő célt ohajt munkálni. De nálunk olyan hosszú út vezet a gondolat kipattanásától a megvalósulásáig, hogy ezen az úton néha el is hal, mielőtt megszületne.

Dr. Kenessey Béla. 1858—1918. Az erdélyi ref. egyházkerület általános tiszteletben és nagyrabecsülésben élt püspöke az év elején régóta tartó gyöngélkedés, majd súlyos betegség után meghalt.

Harmonikus, szép életet élt. Jeles képzettsége, modorának finom előkelősége, szónoki lendülete, római művészete fokról-fokra emelték őt, míg a püspöki székbe s onnan az egyetemes konvent elnökségébe jutott. Mint tanárnak áldásos és termékenyítő volt a hatása tanítványaira, kiket az apai jóság melegével vett körül. Az igét ihlettel és finom ízléssel hirdette s hallgatói lelkét nemcsak megvilágosítani, hanem átmelegíteni törekedett. Nem erdélyi származású, de mióta a kolozsvári ref. teol. fakultáson működött, volt alkalma megismerni a nemzetiségek környezte ref. egyházközségek aléltságát s azért ébresztőleg hatott, mikor püspökké szentelésakor arra ajánlkozott, hogy ő misszionárius püspöke akar lenni egyházának. Am gyöngye szervezete sokszor akadályozta lelkes tervei kivitelében.